

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 12. detsembril 2013¹

Kohtuasi C-464/12

**ATP PensionService A/S
versus
Skatteministeriet**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Østre Landsret (Taani))

Käibemaks — Nõukogu direktiivi 77/388/EMÜ artikli 13 B osa punkti d alapunkt 6 — Eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamise käibemaksuvabastus — Mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” — Tööandjapensioniskeemid — Määratud sissemaksuga skeemid

1. Kuuenda direktiivi² artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamiseks ette nähtud käibemaksuvabastus on Euroopa Kohtus teemaks olnud korduvalt.³ Käesolev asi annab Euroopa Kohtule võimaluse täpsustada oma tõlgendust mõistele „eriotstarbelised investeerimisfondid” seoses tööandjapensionifondidega. Käesolevas asjas on vaja lahendada ka küsimus, mis on eriotstarbeliste investeerimisfondide „haldamine”, ning kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 3 hoiuste ja arvelduskontode, maksete ja ülekannetega seotud tehingutele ette nähtud käibemaksuvabastusega seotud küsimused.

2. Küsimused on tekkinud vaidluses, mille pooled on ATP PensionService A/S (edaspidi „ATP”) ja Taani Skatteministeriet (maksuministerium, edaspidi „Skatteministeriet”) ning mille ese on ATP teenuste käibemaksustamise kord. ATP osutab teenuseid tööandjapensionifondidele.

I. Õiguslik raamistik

A. Euroopa Liidu õigus

3. Kuuenda direktiivi artikli 2 kohaselt maksustatakse käibemaksuga teenuste osutamine tasu eest riigi territooriumil maksukohustuslase poolt, kes sellena tegutseb.

1 — Algkeel: inglise.

2 — Nõukogu 17. mai 1977. aasta kuues direktiiv 77/388/EMÜ liikmesriikide kumuleeruvat käibemaksu käsitlevate õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (EÜT 1977, L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 09/01, lk 23) (edaspidi „kuues direktiiv”), muudetud.

3 — 4. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-169/04: Abbey National (EKL 2006, lk I-4027); 28. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-363/05; JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ja The Association of Investment Trust Companies (EKL 2007, I-5517; edaspidi „kohtuotsus JP Morgan”); 19. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-44/11: Deutsche Bank; 7. märtsi 2013. aasta otsus kohtuasjas C-275/11: GfBk; 7. märtsi 2013. aasta otsus kohtuasjas C-424/11: Wheels Common Investment Fund Trustees jt (edaspidi „kohtuotsus Wheels”); kohtujurist Sharpstoni 18. aprilli 2013. aasta ettepanek kohtuasjas C-26/12: PPG Holdings BV.

4. Kuuenda direktiivi artikkel 13 näeb ette rea käibemaksuvabastusi. Käesolevas asjas on neist asjakohased kaks, s.o artikli 13 B osa punkti d alapunktid 3 ja 6. Need on sõnastatud järgnevalt:

„Ilma et see piiraks ühenduse muude sätete kohaldamist, vabastavad liikmesriigid enda kehtestatud tingimustel, mille eesmärk on tagada maksuvabastuse nõuetekohane ja arusaadav kohaldamine ning ennetada võimalikku maksudest kõrvalehoidumist, maksustamise vältimist ja muid kuritarvitusi, maksust järgmised tegevusalad: [...]

d) järgmised tehingud: [...]

3. hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlgade, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (v.a võlgade sissenõudmine ja faktooring) seotud tehingud, sh nende vahendamine; [...]

6. liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine”.

5. Arvestades käesoleva asja asjaolude esinemise aega, on kuues direktiiv kohaldatav. Sellegipoolest tasub märkida, et viidatud sätted on ilma ühegi käesoleva menetluse jaoks olulise muudatuseta esitatud nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ artikli 2 lõike 1 punktis c ning artikli 135 lõike 1 punktides d ja g.⁴

B. Siseriiklik õigus

6. Nimetatud liidu õigusnormid on rakendatud Taani momsloveni (käibemaksuseadus, edaspidi „momsloven”) § 13 lõike 1 punkti 11 alapunktides c ja f. Need sätestavad järgmist:

„Maksust on vabastatud järgmised kaubad ja teenused: [...]

11. järgmised finantstegevused: [...]

c) hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlanõuete, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (v.a võlgade sissenõudmise ja faktooringuga) seotud tehingud, sh nende vahendamine; [...]

f) eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine.”

7. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, on mitut nendest mõistetest tõlgendatud õiguslike tõlgendusjuhiste sarjas *Den juridiske vejledning*.⁵

II. Asjaolud ja menetlus põhikohtuasjas

8. ATP osutab teenuseid pensionifondidele. Tema kõige olulisem klient, PensionDanmark, on tööandjapensionifond, kes haldab kollektiivlepingute ja ettevõttelepingute alusel loodud pensioniskeeme.

9. Tööandjapensioniskeemid on Taani pensionisüsteemi tähtis osa. Sellel süsteemil on kolm sammast: maksudest rahastatav riiklik pensioniskeem, tööandjapensioniskeem ja isiklikud pensioniskeemid.⁶

4 — Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1), muudetud.

5 — Hoiuste ja arvelduskontodega seotud tehingute käibemaksuvabastust on tõlgendatud juhises D.A.5.11.6. Eriotstarbelisi investeerimisfonde on käsitletud juhises D.A.5.11.9.2. Nende haldamist on käsitletud juhises D.A.5.11.9.3.

6 — Levinud pensioniskeemide ülevaate annab OECD, *Pensions at a Glance*, 2005; täiendatud väljaanne: OECD, *Pensions at a Glance*, 2011.

10. Taani tööandjapensioniskeemid, mis on ATP tegevuse tõttu käesoleva asja keskmes, on reeglina töökohaga seotud „määratud sissemaksuga skeemid”. Tööandja teeb pensioniskeemi (harilikult pensionifond) pakkuvale asutusele iga oma töötaja eest määratud sissemaksid⁷ ja töötajad võivad soovi korral ka sinna ise sissemaksid teha.⁸ Taani tulumaksuseaduse kohaselt on sissemaksed neisse fondidesse teatavas ulatuses maha arvatavad. Pensioni väljamakse suurus sõltub sissemaksetest kogunenud rahasumma suurusest ja sellest, kui tasuvalt on pensionifond neid investeerinud (pärast kulude mahaarvamist). Kui isikul tekib õigus pensionile, makstakse see talle välja reeglina kolme liiki (maksustavate) väljamaksete kombinatsioonina: eluaegne annuiteet, teatava perioodi jooksul tehtavad regulaarsed maksed või ühekordne makse. Tööandjapensioniskeemi üksikasjad määratakse kindlaks tööandjaorganisatsioonide ning üksikuid tööandjaid ja töötajaid esindavate ametiühingute vahelises kollektiivlepingus.⁹

11. ATP ise sissemaksete investeerimisega ei tegele (seda teevad pensionifondid), küll aga osutab ta pensionifondidele kolme liiki teenuseid. Ennekõike osutab ATP süsteemide hooldus- ja arendamisteenuseid, sealhulgas ATP poolt pensionifondidele teenuste osutamiseks kasutatava platvormi arendamine ja hooldus. Teiseks täidab ATP haldusülesandeid, mis seisnevad näiteks tööandjatele ja töötajatele teabe andmises ning nende nõustamises pensioniskeemide küsimustes. Kolmandaks osutab ATP pensioniskeemide sisse- ja väljamaksetega seotud teenuseid.

12. Viimaseid võib lihtsustatult kirjeldada järgmiselt. Tööandja kannab pensioniskeemi tingimuste kohaselt kõigi oma töötajate jaoks ette nähtud sissemaksete koondsumma korrapäraselt pensionifondi pangakontole. ATP avab tööandjalt saadud teabe põhjal igale pensionisaajale üksikkonto¹⁰. Ta jaotab tööandjalt laekunud koondsumma nende kontode vahel vastavalt kollektiivlepingu või ettevõttelepingu tingimustele. Pensionisaaja saab oma konto andmetega, mida ATP korrapäraselt värskendab, tutvuda interneti kaudu. Kui pensionisaajal tekib pensioni õigus, algatab ATP summade debiteerimise pensionisaaja kontolt, andes finantseerimisasutusele korralduse maksta summa pensionisaajale välja.

13. Kuni 30. juunini 2002 võttis ATP oma teenustelt käibemaksu. Pärast Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas SDC¹¹ asus ATP aga seisukohale, et tema poolt pensioniskeemide sisse- ja väljamaksetega seoses osutatavad teenused on kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3 alusel käibemaksust vabastatud. Ta teatas sellest Taani maksuametile (edaspidi „SKAT”) 26. juunil 2002. SKAT tegi otsuse, et ATP poolt pensioni väljamaksetega seotud teenused on tõepoolest käibemaksust vabastatud, kuid lükkas tagasi taotluse vabastada käibemaksust enamik tema poolt sissemakssetega seoses osutatavaid teenuseid: sissemakssetegema kohustatud tööandjate registreerimine, üksikkontode avamine, tööandjate tehtavate maksete käsitlemise süsteemi haldamine, nii et kõik tööandja poolt töötajate eest tehtavad pensioni sissemaksseted saab internetiteenust või maksekaarti kasutades kanda finantseerimisasutuses avatud pensionifondi kontole, kogusumma jaotust üksikute töötajate vahel kirjeldavate tööandja aruannete vastuvõtmine ja registreerimine, sissemakssete krediteerimine üksikkontodele ja nende andmete värskendamine, arve pidamine tasumata maksete üle, pensionisaajate teavitamine tehtud sissemakssetest ning konto väljavõtete väljastamine. Selle otsusega nõustus Taani kõrgeim maksuvaidlusi lahendav haldusorgan Landsskatteretten oma 13. mai 2009. aasta määruses.

7 — Isikutel, keda tööandjapensioniskeem nende tööhõiveliigi pärast ei hõlma, nagu näiteks füüsilisest isikust ettevõtjad, tööandjad ja juhatuse liikmed, on võimalus teha samuti tööandjapensioniskeemi sissemaksseted, kui sellises skeemis on konkreetse ettevõtja töötajatega seoses kokku lepitud.

8 — Nagu ATP kohtuistungil märkis, moodustavad need kõigist sissemakssetest oluliselt väiksema osa.

9 — Isiklikud pensioniskeemid toimivad põhimõtteliselt samamoodi, kuid siis on isikud ise need, kes sellise skeemi kasutamiseks lepingu sõlmivad ja selle eest maksavad.

10 — Need on pensionikontod, mitte eraldi pangakontod.

11 — 5. juuni 1997. aasta otsus kohtuasjas C-2/95: SDC (EKL 1997, lk I-3017).

14. ATP vaidlustas otsuse Retten i Hillerødis (Hillerødi kohus), kes suunas asja üldise tähtsuse põhjendusel Østre Landsretile (idapiirkonna kohus). ATP väidab, et teema teenused, mida peeti käibemaksustatavateks, on käibemaksust vabastatud, kuna nende puhul on vastavalt momsloveni § 13 lõike 1 punkti 11 alapunktile f, mis rakendab kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6, tegemist „eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamisega” ja/või vastavalt momsloveni § 13 lõike 1 punkti 11 alapunktile c, mis rakendab kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3, „hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete[ga] [...] seotud tehingu[tega]” . Skatteministeriet vaidlustab väite, et ATP teenused on käibemaksust vabastatud.

III. Eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

15. Pärast pooltega konsulteerimist ja asja arutamist otsustas Østre Landsret oma 8. oktoobri 2012. aasta määrusega esitada Euroopa Liidu Kohtule ELT artikli 267 alusel järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi 77/388/EMÜ kumuleerivate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriik tunnistab käesoleva eelotsusetaotluse punktis 2 kirjeldatud asutusi eriotstarbeliste investeerimisfondidena, siis hõlmab mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” pensionifonde, millele viidati põhikohtuasjas ja millel on järgmised tunnused:
- a) töötajale (pensionisaaja) makstav tulu sõltub pensionifondi investeringute tootlusest;
 - b) tööandja ei ole kohustatud tegema pensionisaajale konkreetse tulu tagamiseks täiendavaid makseid;
 - c) pensionifond investeerib ühiselt kogunenud raha, kohaldades riski hajutamise põhimõtet;
 - d) pensionifondi sissemaksete kogusumma põhineb konkreetseid töötajaid ja tööandjaid esindavate tööturuorganisatsioonide vahel sõlmitud kollektiivlepingutel, mitte konkreetse töötaja isiklikul otsusel;
 - e) töötaja võib iseseisvalt otsustada teha pensionifondi täiendavaid sissemakseid;
 - f) füüsilisest isikust ettevõtjad, tööandjad ja juhatuse liikmed võivad otsustada teha pensionifondi sissemakseid;
 - g) pensionisäästude eelnevalt kindlaksmääratud ja töötajate puhul ühiselt kokkulepitud osa kasutatakse eluaegse annuiteedi ostmiseks;
 - h) pensionisaajad kannavad pensionifondi kulud;
 - i) pensionifondi sissemaksed saab tulumaksu arvutamisel teatava summa ulatuses maha arvata;
 - j) maksed, mis tehakse isiklikku pensioniskeemi, sealhulgas finantseerimisasutuse loodud pensionifondi, mille raames saab sissemaksed investeerida eriotstarbelisse investeerimisfondi, saab tulumaksu arvutamisel maha arvata samas ulatuses, kui on märgitud punktis i;
 - k) väljamaksed maksustatakse vastukaaluks punkti i kohasele sissemaksete maksu eesmärgil mahaarvamise õigusele ja

- l) kogunenud raha tuleb põhimõtteliselt välja maksta pärast seda, kui asjaomane isik jõuab pensioniikka?
 2. Juhul kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis kas kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „haldamine” hõlmab põhikohtuasjas käsitletavat teenust (vt eelotsusetaotluse punkt 1.2)?
 3. Kas põhikohtuasjas käsitletavat teenust, mis on seotud pensionifondi sissemaksetega (vt eelotsusetaotluse punkt 1.2), tuleb käsitada kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3 tähenduses üheainsa teenusena või mitme eraldi teenusena, mida tuleb eraldi hinnata?
 4. Kas kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3 tuleb tõlgendada nii, et kõnealuses sättes maksete või ülekannetega seotud tehingute puhul ette nähtud käibemaksuvabastus hõlmab põhikohtuasjas käsitletavat teenust, mis on seotud pensionifondi sissemaksetega (vt eelotsusetaotluse punkt 1.2)?
 5. Juhul kui neljandale küsimusele vastatakse eitavalt, siis kas kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3 tuleb tõlgendada nii, et kõnealuses sättes hoiuste ja arvelduskontodega seotud tehingute puhul ette nähtud käibemaksuvabastus hõlmab põhikohtuasjas käsitletavat teenust, mis on seotud pensionifondi sissemaksetega (vt eelotsusetaotluse punkt 1.2)?”
16. Kirjalikud seisukohad on esitanud ATP, Taani Kuningriik ja komisjon.
17. 2. oktoobril 2013 toimunud kohtuistungil esitasid suulised seisukohad nimetatud kolm poolt ning Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendkuningriik.

IV. Hinnang

A. Esialgused märkused

18. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused hõlmavad kolme teemat: „liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide” tähendus töandjapensioniskeemide kontekstis (esimene küsimus), nende fondide „haldamine” (teine küsimus) ja kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 3 kohaldamine teenuste suhtes, mida osutab ATP (3.–5. küsimus).

19. Euroopa Kohtu praktika kõigil kolmel teemal on juba üsna mahukas.¹² Seda silmas pidades leian, et Euroopa Kohtul on juba piisavalt materjali, mille põhjal kaaluda teist ja kolmandat teemat. Seepärast keskendun oma analüüsis esimesele teemale, s.o „liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide” tähendusele ehk küsimusele, kas (ja millal) tuleb töandjapensionifondi, nagu näiteks sellist, millele ATP osutab teenuseid, käsitada eriotstarbelise investeerimisfondina. Seda küsimust on viimasel ajal tõstatatud juba kahel korral, nimelt kohtuasjas *Wheels* ja kohtuasjas *PPG Holdings*,¹³ kuid need erinevad oluliselt käesolevast.

12 — Kahe esimese teema kohta vt 3. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktikat. Kolmanda teema kohta vt 5. juuni 1997. aasta otsus kohtuasjas C-2/95: SDC (EKL 1997, lk I-3017); 26. juuni 2003. aasta otsus kohtuasjas C-305/01: MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring (EKL 2003, lk I-6729); 14. mai 2008. aasta määrus liidetud kohtuasjades C-231/07 ja C-232/07: Tiercé Ladbroke (EKL 2008, lk I-73°); 22. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-242/08: Swiss Re Germany Holding (EKL 2009, lk I-10099); 28. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-175/09: Axa UK (EKL 2010, lk I-10701); 28. juuli 2011. aasta otsus kohtuasjas C-350/10: Nordea Pankki Suomi (EKL 2011, lk I-7359); kohtujurist Kokott'i 24. oktoobri 2013. aasta ettepanek kohtuasjas C-461/12: Granton Advertising BV. Teist teemat käsitlen ma oma 8. novembri 2012. aasta ettepanekus kohtuasjas C-275/11: GfBk.

13 — Kohtujurist Sharpstoni ettepanek.

20. See küsimus jääb finantsteenuste (sh pensioniteenused) käibemaksustamise korra väga kompleksesse ja vastuolulisse valdkonda. Nende teenuste puhul on toimunud suur mitmekesisustumine,¹⁴ mida praegune käibemaksudirektiiv, eriti sellega finantsteenuste valdkonnas kehtestatud käibemaksuvabastused ei kajasta õigesti. Tulemuseks on, et selles valdkonnas tegutsevatel ettevõtjatel ei ole õiguskindlust ning liikmesriigid kohaldavad kõnealuseid käibemaksuvabastusi erinevalt.¹⁵

21. Komisjon on teinud ettepaneku võtta vastu nii direktiiv, mis muudaks direktiivi 2006/112 kindlustus- ja finantsteenuste käibemaksustamise osas¹⁶, kui ka määrus, mis näeks ette rakendusmeetmed seoses kindlustus- ja finantsteenuste käibemaksustamisega ning sisaldaks käibemaksust vabastatud teenuste ulatuse määratlusi.¹⁷ Mõlema puhul tehti põhjalik ettevalmistus,¹⁸ mille käigus arutati ka pensionifonde ja nende käibemaksustamist.¹⁹ Sellegipoolest ei ole reformis veel kokkuleppele jõutud.²⁰ Lisaks teatas komisjon kohtuistungil, et sellist kokkulepet ei ole ka veel niipea oodata. Kuid olenemata sellest, milliseid muutusi kohaldatavas õiguses on või ei ole ette näha, peab Euroopa Kohus oma otsuse tegema lähtuvalt õigusest, mis oli jõus kõnealuste sündmuste toimumise ajal.

22. Alustan oma analüüsi ülevaatega menetluse poolte argumentidest. Seejärel kirjeldan, kuidas on mõistet „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” seni kohtupraktikas tõlgendatud. Viimaseks analüüsin, kuidas see kohtupraktika mõjutab tööandjapensionifondide käibemaksustamist.

B. Euroopa Kohtule esitatud seisukohad

23. Taani on seisukohal, et liikmesriigil on õigus kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 sisalduv mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” ise määratleda ning jätta sellest välja eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud tunnustega pensionifondid.

24. Taani väidab, et liikmesriigid peavad hõlbustama investeerimist eriotstarbelistesse investeerimisfondidesse ning järgima nendega konkureerivate fondide käibemaksustamisel neutraalsuse põhimõtet. Taani leiab, et käesolevas asjas kõne all olevad fondid on eriotstarbelistest investeerimisfondidest piisavalt erinevad, et põhjendada nende erinevat käibemaksustamist: sissemakseid teeb töandja, fondide eesmärk on tagada pension, mitte säästa raha, nad pakuvad ka kindlustusteenuseid, nagu näiteks elukindlustus ja töövõimetuskindlustus,²¹ pensionisaaja surma korral ei lähe tema sissemaksed (vähemalt täielikult) üle tema pärijatele ning sissemaksed on reeglina tulumaksust vabastatud. Taani on seisukohal, et sissemakseid tegev töandja ei investeri, vaid maksab, sest ta on selleks pensioniskeemi loomiseks sõlmitud kollektiivlepingu alusel kohustatud.

14 — Komisjoni hinnangul on turul üle 5000 erineva kindlustus- ja finantstoote. Maksunduse ja tolliliidu peadirektoraat, *Harmonisation of Turnover Taxes*, 5. märts 2008, TAXUD/2414/08, lk 3.

15 — Finantsteenuste käibemaksustamise erinevused nähtuvad hästi aruandest, mille PricewaterhouseCoopers koostas Euroopa Komisjoni tellimusel: *Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services*, 2. november 2006. Ülevaade kõnealuste käibemaksuvabastuste rakendamise kohta liikmesriikide õiguses on esitatud järgmise aruande lisa: IBFD, *VAT Survey Financial Services*, 2006. Vt ka Wessels, J. kommentaar ajakirjas *Highlights & Insights on European Taxation*, 2012, nr 4, lk 62.

16 — KOM(2007) 747 (lõplik), 20. veebruar 2008.

17 — KOM(2007) 746 (lõplik), 20. veebruar 2008.

18 — Vt eespool 14. joonealuses märkuses viidatud maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi aruanne.

19 — Vt eesistujariigi märkused, *Proposals for a Council Directive and Regulation as regards the VAT treatment of insurance and financial services*, dok nr 13577/10 FISC 92, 16. september 2010, lk 20. ATP on sellele dokumendile viidanud, toetamaks oma seisukohta, et eriotstarbeliste investeerimisfondide mõiste hõlmab pensionifonde.

20 — Nendest avaldatud dokumentidest on näha, et erimeelsused pensionifondide käibemaksustamise küsimuses jätkuvad. Peasekretariaadi I/A-punkti märkus, *Ettepanekud: nõukogu direktiiv ja määrus, mis käsitlevad kindlustus- ja finantsteenuste käibemaksukäsitlust*, dok nr 18650/11 FISC 170, 14. detsember 2011, lk 5. Reformi lõpuleviimise vajadust rõhutavad Dahm, J. ja Hamacher, R., *Vermögensverwaltung und Umsatzsteuer*, UR 2012, lk 817.

21 — Kohtuistungil märkis Taani, et kohtleb selliseid fondide, nagu on kõne all näiteks käesolevas asjas, kindlustusandjatena.

25. ATP on seisukohal, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud tunnustega pensionifondid on kuuenda direktiivi artikli 13B osa punkti d alapunktiga 6 hõlmatud ja seepärast käibemaksust vabastatud. ATP väidab, et isegi kui liikmesriikidel on mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” määratlemisel teatav kaalutusõigus, peavad nad järgima käibemaksuvabastuse eesmärke ja neutraalse maksustamise põhimõtet. Vaidlusaluse käibemaksuvabastuse eesmärk on võimaldada üksikisikutel ilma käibemaksukoormuseta investeerida oma sääste kollektiivselt ja seeläbi oma riske hajutada. Samu eesmärke taotlevad ATP väitel ka kõne all olevad pensioniskeemid. Pelgalt asjaolu, et pensioniskeemide konkreetne eesmärk on rahastada pensione, ei õigusta nende erinevat käibemaksustamist.

26. ATP leiab, et tema seisukohta toetab neutraalsuse põhimõte, kuna teised eriotstarbelised investeerimisfondid konkureerivad pensionifondidega. Kui töötaja palgast maha arvatavad sissemaksed ei läheks fondi, peaks töötaja oma raha säästmiseks leidma teise võimaluse. See konkureeriv suhe ilmneb eriti hästi täiendavate sissemaksete puhul või selliste üksikisikute sissemaksete puhul, keda töandjapensioniskeemid esialgu ei hõlma. Tõsiasi, et osa pensionifondi tootlusest makstakse välja eluaegse annuiteedina²², on ATP arvates ebaoluline, kuna eluaegse annuiteedi asemel saab lihtsalt osta ka ühekordse makse. Lisaks on ATP arvates ebaolulised ka asjaolud, et pensionifondidesse tehtavatest sissemaksetest võib tulumaksu maha arvata ja et pensionifondid hõlmavad harilikult teatavat kindlustuskaitset. Peale selle väidab ATP, et töandjapensionifondide loomine kollektiivlepingu alusel on ebaoluline, kuna olulisi otsuseid teevad töötajad, keda esindavad ametiühingud.

27. Kohtuistungil juhtis ATP tähelepanu asjaolule, et käesolevas asjas kõne all olevad pensionifondid on oluliselt erinevad fondidest, mis olid kõne all kohtuasjas Wheels ja kohtuasjas PPG Holdings BV. Nendes kohtuasjades olid arutusel määratud väljamaksega skeemid, mille puhul töandja täitis oma õigusliku kohustuse siis, kui ta pensioni välja maksis. Skeemis said osaleda ainult töötajad. Käesolevas asjas aga on kõne all määratud sissemaksega skeem, mille riske kannavad pensionisaajad ja investorid. Töandja peab ainult sissemaksed tegema. Pensioniskeemides võib osaleda kogu laiem üldsus, s.o igaüks, kes on tööturuga seotud.

28. Ühendkuningriik väitis kohtuistungil, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud tunnustega määratud sissemaksega pensionifondid ei ole eriotstarbeliste investeerimisfondidega piisavalt võrreldavad, et pidada neid nendega konkureerivaks, ning seepärast ei saa neile vaidlusalust käibemaksuvabastust anda viiel põhjusel: töandjapensionifonde ei saa vabalt müüa; pensionisaaja saab õigused fondi investeeritud vahenditele alles pensioniikka jõudes ja kaotab need surma korral; fondid luuakse kollektiivlepingu alusel ning neisse teeb pigem sissemaksed töandja, kui et need on töötaja investeeringuid; fondid on avatud ainult töötajatele, mitte laiemale üldsusele, ning fondid ei kuulu nõukogu direktiivi 85/611/EMÜ (edaspidi „UCITS direktiiv”) kohaldamisalasse.²³

29. Komisjon väidab, et käesolevas asjas vaidluse all olevad pensionifondid kuuluvad mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” alla. Ta eristab määratud sissemaksega skeeme määratud väljamaksega skeemidest ja väidab, et esimeste puhul saavad töötajad oma investeeringutest kasu ning on seepärast võrreldavas olukorras eriotstarbeliste investeerimisfondide väikeinvestoritega.²⁴

22 — Skatteministeriet pidas seda pensionifondide oluliseks erinevuseks eriotstarbelistest investeerimisfondidest.

23 — Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiiv 85/611/EMÜ avatud investeerimisfonde (UCITS) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 375, 31.12.1985, lk 3; ELT eriväljaanne 06/01, lk 139), muudetud. UCITS direktiiv asendati alates 1. juulist 2011 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiviga 2009/65/EÜ vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeeringuks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (ELT 2009, L 302, lk 32).

24 — Komisjon on seisukohal, et esimese küsimuse punktides a, b, c ja h kirjeldatud tunnused on võrdluses eriotstarbeliste investeerimisfondidega eriti olulised.

C. Kohtupraktika seoses mõistega „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid”

30. Kuuenda direktiivi artiklit 13 käsitlev kohtupraktika sisaldab nii olulisi üldisi märkusi käibemaksuvabastuste tõlgendamise kohta kui ka tähtsaid kaalutlusi seoses mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” tõlgendamisega. Käsitlen mõlemat teemaderingi järjekorras ning esitan seejärel oma järeldused selle kohta, kuidas Euroopa Kohus võiks kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 analüüsimisele läheneda.

1. Üldised kaalutlused käibemaksuvabastuste tõlgendamise kohta

31. Kuuenda direktiivi artiklis 13 ette nähtud käibemaksuvabastuste tõlgendamisel on Euroopa Kohus järjekindlalt sedastanud, et need vabastused on liidu õiguses reeglina autonoomne mõiste, kuna nende „eesmärk on välistada käibemaksusüsteemi liikmesriigiti erinev kohaldamine”.²⁵ See ei kehti aga nende tingimuste kohta, mille kindlaksmääramise usaldab liit sõnaselgelt liikmesriikidele.²⁶ Sellistel juhtudel võib iga liikmesriik asjaomase mõiste oma siseriiklikus õiguses ise määratleda.²⁷ Selliste mõistete määratlemisel ei tohi liikmesriik aga „piirata kuuenda direktiivi kohaseid eesmärke ja üldpõhimõtteid, eelkõige neutraalse maksustamise põhimõtet”.²⁸

32. Peale selle on Euroopa Kohus järjekindlalt sedastanud, et kuuenda direktiivi artiklis 13 ette nähtud vabastusi tuleb tõlgendada kitsalt, kuna käibemaksuga maksustatakse iga teenus, mille maksukohustuslane on tasu eest osutanud.²⁹

2. Mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid”

33. Nagu kõnealuse mõiste sõnastusest näha, jätab liit „eriotstarbeliste investeerimisfondide” määratlemise liikmesriikidele. Käsitlen kõigepealt seda, miks see kaalutusõigus liikmesriikidele antud on, ja teen seejärel kokkuvõtte Euroopa Kohtu praktikast selle kaalutusõiguse kolme piiri kohta: kõnealuse sätte ja UCITS direktiivi sõnastus, käibemaksuvabastuse eesmärk ja neutraalse maksustamise põhimõte.

a) Liikmesriikide kaalutusõigus

34. Nagu ma eespool juba märkisin, on põhimõte, et kuuenda direktiivi artiklis 13 ette nähtud käibemaksuvabastusi tuleb tõlgendada liidu õiguse autonoomsete mõistetena, piiritletud sellega, et nende mõistete määratlemine on sõnaselgelt jäetud liikmesriikidele. Euroopa Kohus on sedastanud, et nii on see mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” puhul.³⁰ Liikmesriigid aga ei saa kindlasti liigitada iga fondi „eriotstarbeliseks investeerimisfondiks”. Sedalaadi piiramatu kaalutusõigusega

25 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 19; kohtuotsus Wheels, punkt 16; kohtuotsus Abbey National, punkt 38; 26. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas C-498/03: Kingscrest Associates ja Montecello (EKL 2005, lk I-4427, punkt 22); 3. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-428/02: Fonden Marselisborg Lystbådehavn (EKL 2005, lk I-1527, punkt 2); 12. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-358/97: komisjon vs. Iirimaa (EKL 2000, lk I-6301, punkt 51).

26 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 20; kohtuotsus Abbey National, punkt 39; kohtuotsus Wheels, punkt 16; 28. märtsi 1996. aasta otsus kohtuasjas C-468/93: Gemeente Emmen (EKL 1996, lk I-1721, punkt 25).

27 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 21; 27. aprilli 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-443/04 ja C-444/04: Solleveld ja van den Hout-van Eijnsbergen (EKL 2006, lk I-3617, punkt 29).

28 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 22; vt ka kohtuotsus Gemeente Emmen, punkt 25; 12. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-246/04: Turn- und Sportunion Waldburg (EKL 2006, lk I-589, punkt 31).

29 — Kohtuotsus Abbey National, punkt 60; 1. detsembri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-394/04 ja C-395/04: Ygeia (EKL 2005, lk I-10373, punkt 15); 6. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-45/01: Dornier (EKL 2003, lk I-12911, punkt 42); 15. juuni 1989. aasta otsus kohtuasjas 348/87: Stichting Uitvoering Financiële Acties (EKL 1989, lk 1737, punkt 13).

30 — Kohtuotsus Abbey National, punkt 41.

kaasneks väärtarvitamise oht ja eri käibemaksuvabastuste segiajamine ning see oleks vastuolus põhimõttega, et vabastusi tuleb üldjuhul tõlgendada kitsalt. Seega peab mõistel „eriotstarbelised investeerimisfondid” olema mingisugune tähendus liidu õiguses, isegi kui selle vabastuse sõnastus jätab selle mõiste määratlemise liikmesriikidele.

35. Vastuolu, et liidu õigus jätab mõiste määratlemise liikmesriikidele ja peab samal ajal seda määratlemist piirama³¹, nähtub Euroopa Kohtu järgmisest avaldusest: „mõiste „eriotstarbeline investeerimisfond” määratlemise ülesande ulatus ei anna liikmesriikidele mingit õigust valida nende territooriumil asuvaid teatud fonde, mille suhtes kohaldatakse maksuvabastust ja jätta ülejäänud fondid maksuvabastusest kõrvale. [...] sõnastus „eriotstarbeline investeerimisfond” peab olema liikmesriikidele antud kaalutusõiguse alguspunkt.”³² Mida Euroopa Kohus on tahtnud sellega öelda, on see, et liidu õigus peab loogiliselt paika panema mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” nii sise- kui ka välisraamistiku, mille piires võivad liikmesriigid sellele mõistele anda oma määratluse. Liikmesriikide kaalutusõigus selle mõiste sisu kindlaksmääramisel on seega piiratud. Euroopa Kohus lähtub nende piiride kindlaksmääramisel kõnealuse sätte sõnastusest (ja hilisemast arengust), selle eesmärgist ning direktiivi üldpõhimõtetest, nagu näiteks neutraalsuse põhimõte.³³

36. Praktikast on nende piiride kohaldamine liikmesriikide määratlemisõigust oluliselt piiranud. Seda võiks kritiseerida, kuid õiguskindlus, mis on finantstoodete käibemaksustamisel oluline, nõuab austust Euroopa Kohtu praktika järjepidevuse vastu.

b) Kõnealuse sätte ja UCITS direktiivi sõnastus

37. Kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktist 6 on mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” tõlgendamisel üsna vähe abi, eriti kui arvestada, et eri keeltes kasutatakse selle kohta eri vasteid. Niisiis, kui kuuenda direktiivi ingliskeelses versioonis on see *special investment funds*, siis prantsuse keeles on see *fonds communs de placement*, hispaania keeles *fondos communes de inversión*,³⁴ saksa keeles *Sondervermögen* ja hollandi keeles *gemeenschappelijke beleggingsfondsen*.

38. Hilisemas arengus aga on see mõiste täpsustunud. 1985. aastal jõustus UCITS direktiiv, mille eesmärk on kooskõlastada ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjaid reguleerivate siseriiklike õigusnorme. Mismoodi see direktiiv on seotud kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktiga 6, ei ole nii ilmne. Nagu Euroopa Kohus märkis, kasutab direktiivi hispaania-, prantsus-, itaalia- ja portugali keelne versioon, osutades lepinguõiguse alusel loodud avatud investeerimisfondidele (UCITS), sama väljendit kui vabastuses, kuid teiste keeleversioonide, eelkõige inglise, saksa ja taani keele puhul see nii ei ole.³⁵

39. Euroopa Kohus ja tema kohtujuristid on seepärast näinud vaeva UCITS direktiivi ja kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 vahelise seose määratlemisega.³⁶ Kohtuotsuses *Wheels* otsustas Euroopa Kohus aga selgelt, et „[f]ondid, mis on investeerimisfondid UCITS direktiivi mõttes, kujutavad endast eriotstarbelisi investeerimisfonde³⁷.” Seega kätkevad nad mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” miinimumsisu.

31 — Rossi, P., *L'Avvocato generale della Corte UE – Chiarita la portata dell'esenzione Iva per le operazioni di gestione dei fondi comuni di investimento*, il fisco n. 38/2005, 14422.

32 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 41.

33 — Kohtuotsus JP Morgan, punktid 45 ja 46; kohtuotsus *Wheels*, punkt 18; kohtujurist Kokott'i 1. märtsi 2007. aasta ettepanek kohtuasjas JP Morgan, punktid 15 ja 17.

34 — Itaalia ja portugali keeles vastavalt *fondi comuni d'investimento* ja *fundos comuns de investimento*.

35 — Kohtuotsus JP Morgan, punkt 33; kohtuotsus *Abbey National*, punkt 55.

36 — Kohtuotsus *Abbey National*, punktid 55, 61, 64 ja 65; kohtujurist Kokott'i 8. septembri 2005. aasta ettepanek kohtuasjas *Abbey National*, punktid 38, 41–43, 50, 73–83; kohtuotsus JP Morgan, punktid 31–34; kohtujuristi ettepanek kohtuasjas JP Morgan, punktid 32 ja 33; kohtuotsus *Deutsche Bank*, punkt 32; kohtujurist Sharpstoni 8. mai 2012. aasta ettepanek kohtuasjas *Deutsche Bank*, punkt 74.

37 — Kohtuotsus *Wheels*, punkt 23.

c) Käibemaksuvabastuse eesmärk

40. Nagu kohtujurist Kokott märkis oma ettepanekus kohtuasjas Abbey National, on vabastuse eesmärk „lihtsustada väikeinvestoritel investeerimist investeerimisfondidesse.³⁸”. Sellised fondid peavad ühendama mitme investori raha,³⁹ et hajutada riskid hulga väärtpaberite vahel. Tänu käibemaksuvabastusele saavad need investorid selliseid investeringuid teha ilma täiendava käibemaksukuluta.⁴⁰ Euroopa Kohus on seda eesmärki kinnitanud.⁴¹

41. Seepärast on Euroopa Kohus sedastanud, et kõnealune vabastus hõlmab „eriotstarbelisi investeerimisfonde sõltumata nende õiguslikust vormist”.⁴² Kirjeldatud eesmärgi taotlemisel pole oluline, kas need fondid on asutatud lepinguõiguse või investeerimisfondide õiguse või põhikirja alusel. Euroopa Kohus juhtis tähelepanu asjaolule, et teistsugune tõlgendus on vastuolus neutraalse maksustamise põhimõttega, mis keelab käibemaksuga maksustamisel samalaadseid tehinguid tegevaid ettevõtjaid erinevalt kohelda.⁴³

42. Samamoodi on Euroopa Kohus sedastanud, et oluline ei ole ka fondi tegutsemisviis: sellel, kas ta on avatud tüüpi (s.o muutuva põhikapitaliga fond, mille ülesanne on tagasi osta osasid või aktsiaid investoritelt, kes soovivad neid müüa) või kinnine (s.o fikseeritud põhikapitaliga fond, mille osasid saab müüa ainult edasimüügiturul), ei ole fondi liigitamisel kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktis 6 ette nähtud käibemaksuvabastuse suhtes mingit tähtsust. Ka seda järeldust võib põhjendada neutraalse maksustamise põhimõttega.⁴⁴

d) Neutraalse maksustamise põhimõte

43. Euroopa Kohus on märkinud, et neutraalse maksustamise põhimõte „keelab käibemaksuga maksustamisel samalaadseid tehinguid tegevaid ettevõtjaid erinevalt kohelda”. Sarnasuse tõttu konkureerivaid kaupu ja teenuseid ei tohi erinevalt käibemaksustada.⁴⁵

44. Konkureerivuse kriteerium on keeruline kriteerium. Kohtujurist Sharpston hoiatas selle ohtlikkuse eest oma ettepanekus kohtuasjas Deutsche Bank, märkides, et tegevuses on alati kattuvusi ja „kui kõiki tegevusi, mis on osaliselt konkureerivad, koheldaks käibemaksu osas ühtemoodi, oleks lõpptulemuseks [...] käibemaksuga maksustamisel igasuguse eristamise täielik kaotamine”.⁴⁶

45. Kohtujurist Sharpstoni viidatud ohu saab kaotada õige võrdlusmeetodi kohaldamisel. Esiteks tuleb kindlaks määrata võrdlusalus, mis kuulub mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” alla. Seejärel tuleb kõnealust fondi võrrelda ainult selle võrdlusalusega. Lähtudes oma eespool tehtud märkustest, kuuluvad fondid, mis on investeerimisfondid UCITS direktiivi tähenduses, mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” alla ning võivad seepärast olla võrdlusaluseks.⁴⁷

38 — Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Abbey National, punkt 68.

39 — Kohtuotsuses Abbey National kasutatud viite väikeinvestoritele jättis Euroopa Kohus hiljem kohtuotsuses JP Morgan välja, punkt 45, nagu kohtujurist Sharpston märgib oma ettepanekus kohtuasjas Deutsche Bank, 21. joonealune märkus.

40 — Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Abbey National, punktid 27–29. Viimase puhul märgib Euroopa Kohus, et see peab olema „maksualaselt neutraalne”. Kohtuotsus Abbey National, punkt 62; kohtuotsus Wheels, punkt 19.

41 — Kohtuotsus Abbey National, punkt 62; kohtuotsus JP Morgan, punkt 45; kohtuotsus Deutsche Bank, punkt 33. Vt kohtuotsus Wheels, punkt 23.

42 — Kohtuotsus Abbey National, punkt 53; kohtuotsus JP Morgan, punkt 26.

43 — *Ibid.*, punkt 56.

44 — Kohtuotsus JP Morgan, punktid 28–30 ja 35.

45 — Kohtuotsus Wheels, punktid 20 ja 21; kohtuotsus JP Morgan, punkt 46; 8. juuni 2006. aasta otsus kohtuasjas C-106/05: L.u.P. (EKL 2006, lk I-5123, punkt 32); 17. veebruari 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-453/02 ja C-462/02: Linneweber ja Akritidis (EKL 2005, lk I-1131, punkt 24); 16. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-382/02: Cimber Air (EKL 2004, lk I-8379, punkt 24); 23. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-109/02: komisjon vs. Saksamaa (EKL 2003, lk I-12691, punkt 20).

46 — Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Deutsche Bank, punkt 60.

47 — Kohtuotsus Wheels, punkt 24.

46. Kas analüüsitav fond tuleb samuti „eriotstarbeliste investeerimisfondide” hulka lugeda või mitte, sõltub sellest, kas see fond ja tema võrdlusalus on piisavalt võrreldavad, et neid võiks lugeda omavahel konkureerivaks.⁴⁸ Kriteeriume, mille abil selgitatakse välja, kas võrreldavad fondid on piisavalt sarnased, et neid võiks lugeda omavahel konkureerivaks, ei valita suvaliselt. Samamoodi ei ole selleks tehtav analüüs täiesti majanduslik. See peab hoopis põhinema käibemaksuvabastuse eesmärgil. Asjakohased kriteeriumid on seega näiteks see, kas fond on riski hajutamise meetod, kas investorid saavad investeeringutelt kasu jne.

3. Kaalutlused Euroopa Kohtu lähenemisviisi kohta

47. Niisiis piirab liikmesriikide kaalutusõigust mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” määramisel Euroopa Kohtu praktika kohaselt käibemaksuvabastuse eesmärk, UCITS direktiiv ja neutraalsuse põhimõte. Lähemal vaatlusel selgub, et Euroopa Kohus on neid (kattuvaid⁴⁹) piire kohaldanud nii, et neist moodustub kaks eri testi.

48. Mõnikord viitab Euroopa Kohus käibemaksuvabastuse eesmärkidele, tuletades neist sisuliselt mõiste „eriotstarbelised investeerimisfondid” määratluse, ja viitab tulemuse kinnitamiseks neutraalsuse põhimõttele.⁵⁰ Teistel kordadel on Euroopa Kohus pidanud vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjaid (edaspidi „eurofond”) „eriotstarbeliste investeerimisfondide” tuumaks ning kohaldanud seejärel neutraalsuse põhimõtet.⁵¹

49. Teen ettepaneku kasutada (ja täpsustada) mõlemast lähenemisviisist teist. Seega tuleks fond lugeda „eriotstarbeliseks investeerimisfondiks” siis, kui ta kas kuulub UCITS direktiivi kohaldamisalasse või on eurofondidega piisavalt võrreldav, et neid võiks pidada omavahel konkureerivaks. Võrdlemisel on asjakohased tunnused, mis on asjakohased analüüsitava käibemaksuvabastuse eesmärkide puhul, milleks on võimaldada eri investoritel ühendada oma vahendid ning seeläbi hajutada riske eri väärtpaberite vahel.

D. Tööandjapensionifondid kui eriotstarbelised investeerimisfondid

50. Pärast neid kaalutlusi kohaldan nüüd kirjeldatud põhimõtteid käesoleva asja suhtes. Selles on tõstatatud küsimus, mil määral tuleb tööandjapensionifonde käsitleda eriotstarbeliste investeerimisfondidena. Liidu õiguses on selliste fondide kohta mõned reeglid, kuid need on ühtlustamata.⁵² Pean vastavalt oma eespool tehtud märkustele analüüsima, kas vaidlusalused fondid on eurofondid, ja kui nad ei ole seda, siis mil määral tuleneb neutraalse maksustamise põhimõttest, et neid tuleb käibemaksuvabastuse kohaldamisalasse lugeda.

48 — Vt kohtuotsus JP Morgan, punktid 50 ja 51.

49 — Jaster, E. ja Murchner, I., *Die umsatzsteuerliche Behandlung von Vermögensverwaltungsleistungen (Teil 2)*, UStB 2013, 54, märgivad, et kohtuotsuses JP Morgan ja UCITS direktiivis välja töötatud kriteeriumid on sarnased.

50 — Nii tõlgendan mina kohtuotsust Abbey National ja kohtuotsust JP Morgan.

51 — Seda lähenemisviisi on kõige ilmsemalt kasutatud kohtuotsuses Wheels. Väidetavalt kasutas Euroopa Kohus seda esimest korda kohtuotsuses Deutsche Bank.

52 — 23. septembril 2003 jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. juuni 2003. aasta direktiiv 2003/41/EÜ tööandjapensioni kogumisasutuste tegevuse ja järelevalve kohta (ELT 2003, L 235, lk 10; ELT eriväljaanne 05/04, lk 350).

1. UCITS direktiiv

51. Tööandjapensionid, nagu on kõne all näiteks käesolevas asjas, ei kuulu UCITS direktiivi kohaldamisalasse.⁵³ Nagu Taani on märkinud, ei osteta ega võeta käesolevas asjas vaidluse all olevate fondide osakuid nende omanike nõudmisel tagasi, küll aga on see UCITS direktiivi artikli 1 lõike 2 kohaselt nii eurofondide osakute puhul.

2. Neutraalse maksustamise põhimõte

52. Teise sammuna tuleb kohaldada neutraalse maksustamise põhimõtet. Selleks tuleb vastata küsimusele, kas vaidlusalused fondid on eurofondidega piisavalt võrreldavad, et neid võiks lugeda omavahel konkureerivaks.⁵⁴ Kohtuasjas *Wheels* pidi Euroopa Kohus seda küsimust kaaluma teist tüüpi tööandjapensionifondide puhul. Ta tegi otsuse, et need fondid ei kuulu kuuenda direktiivi artikli 13B osa punkti d alapunkti 6 kohaldamisalasse. Need fondid ühendasid pensioniskeemi vahendeid ega olnud üldsusele avatud, vaid kujutasid endast kõigest töökohaga seotud soodustust. Oluline on see, et need fondid olid määratud väljamaksega fondide tüüpi, s.o skeemi liikmed ei kandnud fondi haldamisega seotud riski, kuna nende pensioni summa oli fikseeritud ega sõltunud seepärast nende sissemaksete investeerimise edukusest. Euroopa Kohus märkis, et kõnealused fondid on eriotstarbelised investeerimisfondid ka tööandja seisukohast, sest sissemaksed, mida ta pensioniskeemi teeb, kujutavad endast tema jaoks vahendit täitmaks seadusest tulenevaid kohustusi. Kohtujurist Sharpston järgis seda põhjenduskäiku ka oma ettepanekus kohtuasjas *PPG Holdings BV*, kus ta määras kindlaks kolm olulist kriteeriumi: kas skeem ühendab pensioniskeemi vahendeid, kas pensioniskeemi liikmed kannavad fondi haldamisega seotud riske ja kas tööandja teeb sissemaksed pensioniskeemi selleks, et täita seadusest tulenevaid kohustusi oma töötajate ees.⁵⁵

53. Nendes kohtuasjades tehtud otsust vaidlustamata teen ettepaneku täpsustada seda analüüsi käesoleva asja tarbeks. Liidu õiguse kohaselt on teatavad olulised või ebaolulised teatavad kriteeriumid, mille põhjal võrreldakse fonde eurofondidega selle väljaselgitamiseks, kas nad on omavahel piisavalt võrreldavad, et pidada neid omavahel konkureerivateks. Liikmesriikide kohtud peavad ise asjakohaseid asjaolusid analüüsima, neid kriteeriume kohaldama ja otsustama, kas konkreetset pensionifondi tuleb käsitada „eriotstarbelise investeerimisfondina”.

a) Vaatenurk võrdlemisel

54. Enne, kui ma asun olulisi ja ebaolulisi kriteeriume loetlema, pean tähelepanu juhtima sellele, et pensioniskeeme saab analüüsida kas tööandjate või töötajate vahendeid ühendavate instrumentidena. Kumb neist paradigmadest õigem on, sõltub sellest, kes investeerimisest kasu saab: tööandja või töötajad. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjelduse kohaselt on käesolevas asjas kasusaajateks töötajad.

b) Ebaolulised kriteeriumid

55. Kuna vaidlusaluste fondide ja eurofondide võrreldavuse analüüsimisel tuleb arvesse võtta käibemaksuvabastuse eesmärki, on võrdlemisel ebaolulised mitu käesolevas asjas arutatud asjaolu.

53 — Euroopa Kohus tegi sama järelduse kohtuotsuses *Wheels*, punkt 25. Juhin tähelepanu, et direktiiv 2003/41 ei ole oma artikli 2 lõike 2 punkti b kohaselt eurofondide suhtes kohaldatav.

54 — Kohtuotsus *Wheels*, punktid 24 ja 26.

55 — Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas *PPG Holdings BV*, punktid 16 ja 17.

56. Vastupidi Taani väidetele kehtib see ka investeeringu eesmärgi kohta. Sellel, kas investor investeerib pensioni jaoks või muul otstarbel, ei ole konkureerivuse seisukohalt mingit olulist mõju. Seega ei välista asjaolu, et vaidlusalused fondid on pensionifondid, liigitamast neid „eriotstarbelisteks investeerimisfondideks”. Erinevalt kohtuotsusest *Wheels* loeksin seega tööandja seadusest tuleneva kohustuse seoses määratud pensionimaksete tegemisega investeeringu ebaoluliseks „eesmärgiks”.

57. Ebaoluline on asjaolu, et tööandjapensionifondi kasutamises lepitakse kokku mitte iga töötajaga eraldi, vaid kollektiivlepingu alusel. Esiteks räägivad töötajate esindajad fondi tingimused läbi tööandjate esindajatega. Isegi kui kollektiivleping võib tähendada, et väljaspool töötajate vabatahtlike, täiendavate sissemaksete valdkonda on fondi ja eurofondi vahel majanduslik konkurents vaid väga väike, ei ole see käibemaksuvabastuse eesmärgi seisukohalt oluline. Selles suhtes on Euroopa Kohus juba otsustanud, et vabastus hõlmab fonde sõltumata nende õiguslikust vormist. Selles mõttes on samuti ebaoluline võimalus teha tööandjapensionifondi täiendavaid sissemakseid või sellega vabatahtlikult liituda.

58. Sama kehtib küsimuse puhul, kas fondi tehtavatest sissemaksetest võib tulumaksu maha arvata või mitte. Kui mõnda fondi tehtavaid sissemakseid koheldakse tulumaksu puhul soodsamalt kui teistesse tehtavaid, võib sellel olla nende fondide vahelisele konkurentsile suur mõju, kuid mitte mingisugust tähtsust käibemaksuvabastuse eesmärkide jaoks, ja seetõttu tuleb see asjaolu lugeda ebaoluliseks.

59. Samamoodi ei ole pensionifondi tunnuste seas oluline see, mismoodi sealt väljamakseid tehakse (eluaegse annuiteedina või ühekordse maksena), kuna nende eri viiside vahetamiseks on vaja vaid lihtsat finantstehingut.

60. Kui tööandjapensionifondid on lahutamatult seotud kindlustuskaitsega, nagu käesolevaski asjas, peavad siseriiklikud kohtud kindlaks määrama, kumb element on valdav.

c) Olulised kriteeriumid

61. Nagu ma eespool märkisin, tuleb võrdlemiseks olulised kriteeriumid tuletada käibemaksuvabastuse eesmärgist, milleks on võimaldada mitmel investoril oma vahendeid ühendada ja hajutada riskid eri väärtpaberite vahel.

62. Sellest lähtuvalt on tööandjapensionifondide ja eurofondide võrdlemisel analüüsitava käibemaksuvabastusega kaasneva maksustamise neutraalsuse seisukohalt olulised ainult mõned elemendid. Esiteks peab mitu pensionisaajat oma vahendid ühendama, et hajutada riskid eri väärtpaberite vahel. Fondi saab pensionisaajate vahendite kogumiks pidada ainult siis, kui igal selle investoril on tingimusteta õigus oma investeeringule. Investoritel ei pruugi olla võimalik seda õigust nõudmisel realiseerida (s.o oma õigust müüa) ja võib olla, et nad saavad oma investeeringut kasutada alles pensioniikka jõudes. Kui aga investeering surma korral kaob ja investori pärijatele üle ei lähe, saab vaevalt rääkida pensionisaajate vahendite kogumist.

63. Lõpetuseks peavad pensionisaajad kandma nii fondi kulusid kui ka investeeringu riske, isegi kui nende sissemakseid võib teha nende tööandja nende töötasupaketi osana. Nii on see üldiselt määratud sissemaksega skeemide puhul, mitte aga määratud väljamaksega skeemide puhul. Nagu ma juba märkisin, on nende kriteeriumide kohaldamine siseriiklike kohtute ülesanne.

64. Seepärast järeldan, et kuuenda nõukogu direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” peab hõlmama tööandjapensionifonde, mis ühendavad mitme pensionisaaja vahendeid ja võimaldavad riski hajutamist eri väärtpaberite vahel. See on nii ainult juhul, kui pensionisaajad kannavad investeeringu riski. Asjaolu, et nende sissemakseid teevad nende eest nende tööandjad kollektiivlepingu alusel, mis

on sõlmitud ühelt poolt tööandjaid ja teiselt poolt töötajaid esindavate organisatsioonide vahel, ning et väljamakseid fondist tehakse alles pensioniikka jõudes, on ebaoluline seni, kuni pensionisaaja õiguslik olukord oma vahendite suhtes on kindel. Selle, kas fond vastab nendele nõuetele, peab otsustama siseriiklik kohus.

V. Ettepanek

65. Eeltoodud kaalutlustel teen ettepaneku vastata Østre Landsreti esimesele küsimusele järgmiselt:

Kuuenda nõukogu direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 6 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „liikmesriikide määratletud eriotstarbelised investeerimisfondid” peab hõlmama tööandjapensionifonde, mis ühendavad mitme pensionisaaja vahendeid ja võimaldavad riski hajutamist eri väärtpaberite vahel. See on nii ainult juhul, kui pensionisaajad kannavad investeringu riski. Asjaolu, et nende sissemakseid teevad nende eest nende tööandjad kollektiivlepingu alusel, mis on sõlmitud ühelt poolt tööandjaid ja teiselt poolt töötajaid esindavate organisatsioonide vahel, ning et väljamakseid fondist tehakse alles pensioniikka jõudes, on ebaoluline seni, kuni pensionisaaja õiguslik olukord oma vahendite suhtes on kindel. Selle, kas fond vastab nendele nõuetele, peab otsustama siseriiklik kohus.